

ΚΟΙΝΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΑΝΤΙ ΤΟΥ ΑΝΑΔΑΣΜΟΥ*

του ΤΑΣΟΥ ΤΣΙΑΝΤΟΥ - ΠΑΙΔΑΓΩΓΗ

Δόσαμε με τὸ ἄρθρο μας, πὸ δημοσιεύθηκε στὸ προηγούμενο τεύχος τῶν Σ.Θ., ὄσο πιὸ σύντομα καὶ ἀντικειμενικὰ μπορέσαμε, τὴν κατάσταση τῆς ἀγροτικῆς μας οἰκονομίας ἀπὸ πλευρᾶς ἐδάφους, κοινωνικῆς κατανομῆς, ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, ἀγροτικῶν νοικοκυριῶν, πολυτεμαχισμοῦ κλπ., ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πλευρᾶς συνθηκῶν παραγωγῆς, συντελεστῆ πρωταρχικῆς σημασίας, πὸ ὅμως συστηματικὰ ἀπόφυγαν νὰ θίξουν σχεδὸν ὄλοι ὄσοι πραγματεύτηκαν μέχρι σήμερα τὸ πρόβλημα τοῦ ἀναδασμοῦ.

Συνοψίζοντας ἔχουμε:

1) Καλλιεργούμενη ἔκταση σημαντικὰ περιορισμένη, πὸ μόλις φθάνει τὰ 37.000.000 στρέμματα περίπου ἤτοι τὸ 31,7% τοῦ παραγωγικοῦ ἐδάφους καὶ ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόνο τὰ 20.767.000 στρέμματα εἶναι πεδινὰ καὶ κατὰ συνέπεια ἐπιδεκτικὰ ἀναδασμοῦ.

2) Ἀγροτικὸ πληθυσμὸ πὸ πλησιάζει τὸ

50% τοῦ ὄλου πληθυσμοῦ τῆς χώρας μας, με 2.500.000 καὶ πλέον ἐνεργὰ ἄτομα.

3) Κοινωνικὴ κατανομὴ τῆς καλλιεργούμενης γῆς με συντριπτικὴ ὑπεροχὴ (85,5%) τῆς νάνου καὶ μικρῆς ἐκμετάλλευσης.

4) Μέσο κλῆρο κατὰ ἀγροτικὸ νοικοκυριὸ πὸ μόλις φθάνει τὰ 36,5 στρέμματα.

5) Συνθήκες παραγωγῆς τῆς χειρότερες ἀπ' ὄλες τῆς χώρας τῆς Εὐρώπης, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα πὸ παραθέτουμε στὸ προηγούμενο ἄρθρο μας, με ἄμεση συνέπεια τὸ ἀπαράδεκτα ὑψηλὸ κόστος παραγωγῆς.

6) Διείδυση τοῦ κεφαλαίου στὴν ἀγροτικὴ οἰκονομία, κυρίως στὸ στάδιο τῆς διακίνησης καὶ βιομηχανικῆς ἐπεξεργασίας καὶ ὄλο καὶ πληρέστερο ἀποκλεισμὸ τῶν συνεταρισμῶν, με ἀποτέλεσμα τὴν καταλήστεψη τῶν ἀγροτῶν μας κατὰ τὸν πιὸ ὄργανωμένο καὶ σκληρὸ τρόπο.

II. ΑΝΑΔΑΣΜΟΣ

Ἡ γνωριμία μας με τὴν πραγματικότητα καὶ τὰ ἐπίσημα στοιχεῖα μᾶς δίνουν τὴ δυνατότητα νὰ δοῦμε με τὸ πρῖσμα τῆς κριτικῆς διερεύνησης τὸ ὄλο πρόβλημα τοῦ ἀναδασμοῦ καὶ τὴν ἐκστρατεία γιὰ τὴν ἐπιβολὴ του, πὸ ξεκίνησαν τὰ τελευταῖα χρόνια, κυβερνήσεις, ὑπηρεσιακοὶ παράγοντες καὶ πολλοὶ ἐπιστήμονες. Μερικοὶ μάλιστα μιλοῦν καὶ γιὰ ἀναγκαστικὸ - ὑποχρεωτικὸ¹ ἀναδασμὸ καὶ ἄλλοι σχεδιάζουν καὶ προτείνουν τὴν ἴδρυση ἰδιαίτερου ὄργανισμοῦ². Ὅλοι τους προσπαθοῦν νὰ παρουσιάσουν τὸν ἀναδασμὸ σὰν πανάκεια πὸ θὰ λύσει ὄλα τὰ προβλήματα τῆς ἀγροτιᾶς μας καὶ θὰ κάνει νὰ ξεπεραστοῦν ὄλες οἱ διαρθρωτικὲς ἀδυναμίες καὶ ν' ἀπο-

κτῆσει ἡ ἀγροτικὴ μας παραγωγὴ ἀνταγωνιστικὴ βάση. Ὁ ἴδιος ὁ ὑφυπουργὸς τῆς Γεωργίας, στὰ ἐγκαινία τῆς κινητῆς ἐκθεσης ἀναδασμοῦ πὸ γίνηκε τὸν περασμένο Ἰούλη στὴ Χαλκίδα εἶπε: «Ὁ ἀναδασμὸς εἶναι ὁ μόνος τρόπος διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν σημερινῶν διαρθρωτικῆς φύσεως ἀδυναμιῶν τῆς γεωργίας καὶ τὴν προσαρμογὴ τῆς ἐπὶ ἀνταγωνιστικῆς βάσεως λόγω τῆς συνδέσεώς μας με τὴν κοινὴν ἀγοράν»³.

Ἔχουν δίκαιο ὁ κ. ὑφυπουργὸς καὶ ὄλοι ὄσοι ὑποστηρίζουν τῆς ἀπόψεις αὐτές; Ἄς ἐπιχειρήσουμε νὰ τὸ δοῦμε.

Εἶπαμε καὶ στὴν εἰσαγωγὴ τῶν ἄρθρων μας ὅτι ἀναγνωρίζουμε πὸς ὁ ἀναδασμὸς εἶναι γενικὰ ἓνα ξεχωριστῆς σημασίας ἔργο ἐγγείου βελτιώσεως. Ἐπίσης εἶπαμε ὅτι ἀ-

* Δεύτερο καὶ τελευταῖο μέρος.

1. Κέννεθ Τόμπσον κλπ.

2. «Χρόνος», τεύχη.

3. Καθημερινὲς ἐφημερίδες Ἀθηνῶν.

να γνωρίζουμε τὰ θετικά τοῦ ἀναδασμοῦ γενικά σὰ θεσμοῦ, τόσο ἀπὸ οἰκονομικῆς ὄσο καὶ ἀπὸ κοινωνικῆς ἀκόμα πλευρᾶς, ἀλλὰ σημειώσαμε ὅτι γιὰ τὴ χώρα μας ἡ ἀναδιανομὴ εἶναι ἓνα ἐξαιρετικὰ λεπτὸ καὶ σύνθετο πρόβλημα ποῦ ἀπαιτεῖ ἐπίμονη καὶ προσεκτικὴ διερεύνηση.

Μὲ τὸν ἀναδασμὸ συγκεντρώνονται τὰ ἀγροτεμάχια ἀπ' τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται ὁ κλῆρος τοῦ ἀγροτικοῦ νοικοκυριοῦ σὲ ὄσο γίνεται λιγότερα ἀγροτεμάχια. Ἡ πείρα ἀπ' τὸν ἀναδασμὸ, ποῦ γίνηκε μέχρι σήμερα καὶ στὴ χώρα μας καὶ σ' ἄλλες χώρες, μᾶς λέει πὼς ἡ συγκέντρωση τῆς κατακομματιασμένης, σὲ μερικὲς περιπτώσεις μέχρι κονιορτοποίησης, ἰδιοκτησίας σ' ἓνα ἀγροτεμάχιο εἶναι πολὺ δύσκολη. Συνήθως ὁ ἀναδασμὸς δίνει δυὸ ἢ τρία καὶ μερικὲς φορές καὶ περισσότερα ἀγροτεμάχια.

Μ' αὐτὸ σὰν δεδομένο καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ μέσος κλῆρος στὴ χώρα μας εἶναι μόνις 36,5 στρέμματα, ὁ ἀναδασμὸς θὰ δώσει σὲ κάθε ἀγροτικὸ νοικοκυριὸ 2 ἀγροτεμάχια ἀπὸ 18 στρέμματα τὸ καθένα ἢ 3, ἴσως, ἀγροτεμάχια ἀπὸ 12 στρέμματα τὸ καθένα. Καὶ αὐτὸ μὲ βάση τὸν μέσο κλῆρο, ποῦ εἶναι κάτι τὸ σχηματικόν, ἐνῶ μὲ βάση τὴν κοινωνικὴ κατανομὴ τῆς καλλιεργούμενης γῆς τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀναδασμοῦ θὰ εἶναι πολὺ πιὸ διαφορετικά. Καὶ νὰ γιατί:

α) Γιὰ 287.000 ἀγροτικὰ νοικοκυριὰ περίπου (28.5% τοῦ συνόλου) μὲ κλῆρο 0 - 9 στρέμματα, ποῦ καλλιεργοῦν 2.308.498 στρέμματα (6.4% τοῦ συνόλου) καὶ μὲ μέση ἔκταση κατὰ νοικοκυριὸ 5.5 στρέμματα περίπου, ὁ ἀναδασμὸς θὰ δώσει 2 ἀγροτεμάχια ἀπὸ 2.5 στρέμματα ἢ 3 ἀγροτεμάχια ἀπὸ 1.5 - 2 στρέμματα.

β) Γιὰ 258.000 ἀγροτικὰ νοικοκυριὰ περίπου (25.6% τοῦ συνόλου) μὲ κλῆρο ἀπὸ 10 - 19 στρέμματα, ποῦ καλλιεργοῦν 4.138.439 στρέμματα (11.3% τοῦ συνόλου) καὶ μὲ μέση ἔκταση κατὰ νοικοκυριὸ 14 στρέμματα περίπου, ὁ ἀναδασμὸς θὰ δώσει 2 ἀγροτεμάχια ἀπὸ 7 στρέμματα τὸ καθένα ἢ 3 ἀγροτεμάχια ἀπὸ 5 στρέμματα.

γ) Γιὰ 155.000 ἀγροτικὰ νοικοκυριὰ περίπου (15.4% τοῦ συνόλου) μὲ κλῆρο 20 - 29 στρέμματα, ποῦ καλλιεργοῦν 4.181.415 στρέμματα (11.6% τοῦ συνόλου) καὶ μὲ μέση ἔκταση κατὰ νοικοκυριὸ 24 στρέμματα, ὁ ἀναδασμὸς θὰ δώσει 2 ἀγροτεμάχια ἀπὸ 12 στρέμματα ἢ 3 ἀγροτεμάχια ἀπὸ 8 στρέμματα.

δ) Γιὰ 92.000 ἀγροτικὰ νοικοκυριὰ περίπου (9.1% τοῦ συνόλου) μὲ κλῆρο 30 - 39 στρέμματα ποῦ καλλιεργοῦν 3.919.172 στρέμματα (10.9% τοῦ συνόλου) καὶ μὲ μέση ἔκταση κατὰ νοικοκυριὸ 33 στρέμματα περίπου, ὁ ἀναδασμὸς θὰ δώσει 2 ἀγροτεμάχια ἀπὸ 16 στρέμματα ἢ 3 ἀγροτεμάχια ἀπὸ 11 στρέμματα τὸ καθένα.

ε) Γιὰ 69.000 ἀγροτικὰ νοικοκυριὰ περίπου (6.9% τοῦ συνόλου) μὲ κλῆρο 40 - 49 στρέμματα ποῦ καλλιεργοῦν 3.388.720 στρέμματα (9.4% τοῦ συνόλου) καὶ μὲ μέση ἔκ-

ταση κατὰ νοικοκυριὸ 44 στρέμματα περίπου, ὁ ἀναδασμὸς θὰ δώσει 2 ἀγροτεμάχια ἀπὸ 22 στρέμματα ἢ 3 ἀγροτεμάχια ἀπὸ 15 στρέμματα τὸ καθένα.

Δὲν προχωροῦμε περισσότερο ὄχι μόνο γιὰτὶ ἀρχίσαμε νὰ κουράζουμε, ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ περνᾶμε πλέον στὶς μεσαῖες, γιὰ τὴ χώρα μας καὶ μεγάλες ἐκμεταλλεύσεις, γιὰ τὶς ὁποῖες, ἰδιαίτερα τὶς δεύτερες, ἀναγνωρίζουμε τὰ πλεονεκτήματα τοῦ ἀναδασμοῦ. Πρέπει ἔμως νὰ σημειωθεῖ ὅτι αὐτὲς ἀποτελοῦν, γιὰ τὴ χώρα μας, μόνις τὸ 14.5% τοῦ συνόλου τῶν ἀγροτικῶν μας νοικοκυριῶν. Γιὰ τὸν μεγάλο ὅμως ὄγκο τῶν ἀγροτικῶν μας νοικοκυριῶν μὲ τὴ νάνο καὶ μικρὴ ἐκμετάλλευση ποῦ ἀποτελοῦν τὸ 85.5% τοῦ συνόλου, ὁ ἀναδασμὸς θὰ δώσει ὅτι παραπάνω ἀναλύσαμε.

Αὐτὲς εἶναι σὲ ἀριθμοὺς οἱ περίφημες διαρθρωτικὲς μεταβολὲς ποῦ θὰ φέρει ὁ ἀναδασμὸς σὲ 861.000 ἀγροτικὰ μας νοικοκυριὰ (85.5% τοῦ συνόλου) καὶ ποῦ θὰ δώσουν — σύμφωνα μὲ ὅσα ὑποστηρίζουν οἱ προπαγανδίζοντες τὸν ἀναδασμὸ καὶ μὲ ἀναγκαστικὴ ἀκόμα μορφή — στὴν παραγωγή τοῦ μικροῦ καὶ καθυστερημένου ἀγροτικοῦ μας νοικοκυριοῦ τὴ δυνατότητα νὰ συναγωνιστεῖ στὴ διεθνή ἀγορὰ τὴν παραγωγή τῆς καπιταλιστικῆς ἀγροτικῆς ἐπιχείρησης τῶν χωρῶν τῆς Δυτ. Εὐρώπης καὶ τῆς κολλεκτιβίστικης παραγωγῆς τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν.

Δὲν ἀρνούμαστε τὸ μικρὸ ὄφελος ποῦ θὰ προκύψει καὶ γιὰ τὰ μικρὰ ἀκόμα νοικοκυριὰ ἀπ' τὸν ἀναδασμὸ (ἐξοικονόμηση χρόνου, γῆς, μικρότερο κόστος ἄρδευσης κλπ.) καὶ ποῦ σὲ καμιά περίπτωση δὲ μπορεῖ νὰ φέρει αὐξηση στὴ στρεμματικὴ πρόσοδο ἀπὸ 50 - 300% ὅπως ἀναφέρουν ὅσοι ὑποστηρίζουν τὸν ἀναδασμὸ, γιὰτὶ τότε δὲν θὰ ὑπῆρχε πρόβλημα οἱ ἴδιοι οἱ ἀγρότες θὰ τὸν πραγματοποιοῦσαν. Τὰ ὠφέλη ὅμως αὐτὰ ὑποστηρίζουμε ὅτι ἐξουδετερώνονται πλήρως:

α) Ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἀναδασμὸς εἶναι διαδικασία ἀφάνταστα πολὺπλοκη καὶ ἀπαιτεῖ πολὺ χρόνο καὶ δαπάνη σημαντικὴ.

β) Ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ὄλη διαδικασία τοῦ ἀναδασμοῦ εἶναι φυσικὸ νὰ ἐπιφέρει ἀναστάτωση στὴν ὑπαιθρο, τουλάχιστο γιὰ 4 - 5 χρόνια, μὲ ἀναπόφευκτη συνέπεια νὰ διακοπεῖ γιὰ ἀρκετὰ χρόνια ἡ ἐκτέλεση κάθε ἔργου βελτίωσης τοῦ ἐδάφους καὶ νὰ παρουσιαστεῖ γενικότερη ἀνάσχεση τῆς ὄλης παραγωγικῆς προσπάθειας.

γ) Ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἀναδασμὸς ἐρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν συναισθηματικὸ παράγοντα καὶ ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψη μας καὶ τὴ ρουσφετολογία καὶ τὸν κομματισμὸ ποῦ ὀργιάζουν στὴν ὑπαιθρο, πρέπει νὰ θεωρεῖται βέβαιον ὅτι ἡ προσπάθεια ἐπιβολῆς του, ἰδιαίτερα μὲ μορφή ἀναγκαστικὴ, θὰ φέρει ὅπωςδήποτε ἀναστάτωση σὸ χωριὸ μὲ σοβαρότατες συνέπειες.

4. Στοιχεῖα ἀπογραφῆς 1950 καὶ Α. Κλήμη «Ἀγροτικὴ οἰκονομία». Ἡ περαιτέρω ἐπεξεργασία καὶ τακτοποίηση δικῆ μας.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ λόγοι ποὺ μᾶς κάνουν νὰ ὑποστηρίζουμε ὅτι ὁ ἀναδασμὸς — παρὰ τὰ πλεονεκτήματά του σὰν θεσμοῦ γενικὰ — γιὰ τὴ χώρα μας δὲν ἀποτελεῖ λύση.

Ἡ ὀρθότητα τῆς ἀποψῆς μας ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὴν πορεία ποὺ ἀκολούθησε ἡ προσπάθεια ἐπιβολῆς τοῦ ἀναδασμοῦ στὴ χώρα μας τὴν τελευταία δεκαετία:

Ἔτος	Χωριά	Ἐκτάσεις	Ἀριθμὸς ἀγροτεμαχίων		Νοικοκυριὰ
			Πρὸ τοῦ ἀναδασμοῦ	Μετὰ τὸν ἀναδασμὸν	
1953	4	20100	16900	700	400
1954	6	38100	25200	2100	1000
1955	6	34100	62400	3400	1500
1956	10	80600	38300	3100	2200
1957	6	41600	9800	1400	800
1958	6	66500	38700	4500	2300
1959	9	65800	28300	3500	2000
1960	33	197300	54400	9200	5800
1961	24	210200	42100	6400	4900
1962	60	320000	92500	17500	8700
ΣΥΝΟΛΟΝ	164	1074600	418400	51900	38400

Πηγή: Ὑπ. Γεωργίας.

Καὶ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ πίνακα φαίνεται ὅτι παρὰ τὴ γενικὴ κινητοποίηση Ὑπουργείου Γεωργίας, ΑΤΕ, Τύπου, Ραδιοφώνου κλπ. καὶ τοὺς τόνους ἔντυπου ὑλικοῦ ποὺ κατακλύζουν τὰ χωριά, τὰ ἀποτελέσματα τῆς προσπάθειας εἶναι ὀπωσδήποτε πενιχρά.

Ἀπὸ τὸ 1953 ποὺ ἄρχισε ἡ ἐφαρμογὴ τῆς νομοθεσίας περὶ ἀναδασμοῦ μέχρι τὸ 1962 (μιὰ ὀλόκληρη δεκαετία) ἀναδιανεμήθηκαν μόνο 1.047.600 στρέμματα. Κι' ἀπ' αὐτά, 362.000 στρέμματα ἀναδιανεμήθηκαν ἀναγκαστικὰ γιὰτὶ περιλαμβάνονταν σὲ περιοχὲς ὅπου ἐκτελέστηκαν μεγάλα ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα. Σ' αὐτὸ ἄλλωστε ὀφείλεται καὶ ἡ αὔξησὶς σὲ ἐδάφη ἀναδιανεμηθέντα ποὺ παρουσιάζεται κατὰ τὸ 1960, 1961 καὶ 1962. Ἔτσι ὁ μέσος ὀρος τῶν ἐδαφῶν ποὺ ἀναδιανεμήθηκαν εἶναι μὸλις 72.260 στρέμματα τὸ χρόνο.

Σήμερα ἐκπονοῦνται προγράμματα καὶ καταστρώνονται πλάνα γιὰ τὴν ἐπιτάχυνση τοῦ ἀναδασμοῦ καὶ ἀπὸ διάφορες ἀνακοινώσεις, ἐπίσημες καὶ ἀνεπίσημες, πληροφοροῦμαστε ὅτι ὁ ἀναδασμὸς πρόκειται νὰ πραγματοποιηθεῖ σὲ 20.000.000 στρέμματα περίπου καὶ ὅτι μέσα στὴν πρώτη δεκαετία πρέπει νὰ ἀναδιανεμηθοῦν 12.000.000 στρέμματα, δηλαδὴ 1.200.000 στρέμματα τὸ χρόνο.

Κατὰ τὴ γνώμη μας, τὰ πλάνα αὐτὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ πραγματοποιηθοῦν καὶ γιὰτὶ λείπουν ἡ ἀπαραίτητη προεργασία καὶ ὀργάνωση, ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ ἡ ὀλη προσπάθεια προσκρούει στὴ δυσπιστία καὶ ἀντίδραση τῶν ἀγροτῶν μας. Ἀπόδειξη οἱ τελευταῖες ἀνακοινώσεις τοῦ Ὑφυπουργοῦ Γεωργίας κ. Μαλλιάρκα, ὁ ὀποῖος παραδέχεται ὅτι ὁ ἀναδασμὸς τὸ 1964 κάλυψε μὸνο 290.371 στρέμματα καὶ ὅτι προγραμματίζεται γιὰ τὸ 1965 ἀναδασμὸς σὲ 863.700 στρέμματα. Ἀλλὰ καὶ

ἀν ἀκόμα πραγματοποιηθοῦν ἀπαιτεῖται γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση τοῦ ἀναδασμοῦ μιὰ ὀλόκληρη εἰκοσαετία. Ὀμως σ' αὐτὴ τὴν εἰκοσαετία — ποὺ στὴν πραγματικότητα θὰ εἶναι τριακονταετία ἢ καὶ τεσσαρακονταετία, δηλαδὴ δυὸ γενιὲς περίπου — θὰ πραγματοποιηθοῦν τόσες μεταβολὲς καὶ διαφοροποιήσεις (θάνατοι, διανομές, προῖκες, δημιουργία καινούργιων νοικοκυριῶν, ἐκποιήσεις ἀγροτεμαχίων ἢ μέρους κλπ.) ὥστε πρὶν καλὰ-καλὰ ὀλοκληρωθεῖ ὁ ἀναδασμὸς θὰ δρισκόμαστε καὶ πάλι μπροστὰ σὲ μιὰ πολυτεμαχισμένη μικρὴ καὶ νάνο ὀδιοκτησία ποὺ θὰ ἀπαιτεῖ καινούργιο ἀναδασμὸ.

Τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἀναδασμὸς συναντᾶ σοβαρὲς δυσκολίες καὶ ἡ πραγματοποίησή του προχωρεῖ μὲ βραδύτατο ρυθμὸ φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν πορεία ποὺ ἀκολούθησε καὶ στὶς ἄλλες δυτικοευρωπαϊκὲς χώρες, ὅπου μάλιστα ὁ μέσος κλῆρος εἶναι πολλαπλάσιος τοῦ δικοῦ μας καὶ ὁ ἀναδασμὸς ἐμφανίζεται μὲ ὀλα του τὰ πλεονεκτήματα. Στὴ Γαλλία π.χ. τὰ μειονεκτήματα τοῦ πολυτεμαχισμοῦ ἐπισημάνθηκαν ἀπὸ τὸ 1860 καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀναδασμοῦ ἄρχισε ἀπὸ τὸ 1917. Ἀπὸ τὸ 1917 λοιπὸν μέχρι τὸ 1941 διανεμήθηκαν μὸνο 3.890.000 στρέμματα καὶ ἀπὸ τὸ 1945 μέχρι καὶ τὸ 1955 περίπου 20.000.000 στρέμματα (στὴ Γαλλία ὁ μέσος κλῆρος εἶναι 140 στρέμματα καὶ θεσπίστηκαν καὶ εἰδικοί νόμοι γιὰ τὴ συγκέντρωση τῆς γῆς σὲ νοικοκυριὰ μὲ 300 στρέμματα καὶ πάνω). Στὴν ὀλλανδία στὸ διάστημα 1950 - 1956 διανεμήθηκαν μὸνο 3.300.000 στρέμματα καὶ στὴ Δ. Γερμανία στὸ διάστημα 1950 - 1954 περίπου 7.400.000 στρέμματα. Στὴ Δανία στὸ διάστημα 1950 - 1956 διανεμήθηκαν μὸλις 125.000 στρέμματα. Στὴν Αῦστρία στὸ διάστημα 1950 - 1954 μὸνο 305.000 στρέμματα καὶ στὴ Φινλανδία στὸ ἴδιο διάστημα 2.300.000

στρέμματα^ο. Φυσικά, τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι σχετικὰ παλιὰ καὶ ἀναγνωρίζουμε ὅτι σ' ὑ-λόκληρη τῇ Δ. Εὐρώπῃ ἡ ἀναδιανομὴ ἀκολου-θήσε τὰ τελευταῖα χρόνια ταχύτερο ρυθμό. χωρὶς ὅμως αὐτὸ νὰ εἶναι σὲ θέση ν' ἀλλάξει βασικὰ τὴν εἰκόνα ποὺ δημιουργοῦν τὰ παρα-πάνω στοιχεῖα.

Ἄλλὰ ἂν ὁ ἀναδασμὸς μὲ βάση τὸ καθε-στὼς ἰδιοκτησίας καὶ τὶς συνθήκες παραγω-γῆς ποὺ ἐπικρατοῦν στὴ χώρα μας δὲν ἀπο-τελεῖ λύση καὶ εἶναι γεγονός ὅτι ὄχι μόνο δὲν ἀποτελεῖ λύση ἀλλὰ δημιουργεῖ καὶ πρόσ-θετα προβλήματα, τότε γιατί ὅλη αὕτη ἡ προσπάθεια καὶ ὁ τόσοσ θόρυβος;

Ὁ ἀναδασμὸς γίνεται γιὰ νὰ μειωθεῖ τὸ κόστος παραγωγῆς, γιὰ νὰ ἀποκτήσει ἡ πα-ραγωγή μας ἀνταγωνιστικὴ βάση καὶ νὰ συ-ναγωνιστεῖ τὰ ξένα ὁμοειδῆ προϊόντα στὴ διεθνή ἀγορὰ καὶ ἰδιαίτερα στὸ χῶρο τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς. Ὁμως στὴ χώρα μας ὁ ἀ-ναδασμὸς σὰ βασικὸ ἔργο ἐγγείου βελτιώ-σεως, σὰν ἔργο ὑποδομῆς ποὺ θὰ ἐπιδράσει ἀποφασιστικὰ στὴν αὐξηση τῆς παραγωγικό-τητας τοῦ ἐδάφους καὶ στὴ μείωση τοῦ κό-στους παραγωγῆς, θὰ ἐξυπηρετήσῃ μόνο τὰ 3.3% τῶν ἀγροτικῶν μας νοικοκυριῶν (32.306 ἀγροτικὰ νοικοκυριά) μὲ ἰδιοκτησία ἀπὸ 100 στρέμματα καὶ πάνω. Ὁ μεγάλος ὄγκος τῶν ἀγροτικῶν μας νοικοκυριῶν, τὰ 861.000 ἀγρο-τικὰ νοικοκυριά (85.5% τοῦ συνόλου) ἐλάχι-στα, ἂν ὄχι καθόλου, θὰ ἐξυπηρετηθοῦν ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ἀναδασμοῦ. Καὶ αὐτὸ τὸ ξέρουν καλὰ σχεδὸν ὅλοι ὅσοι ὑποστηρίζουν τὴν ἀνάγκη τοῦ ἀναδασμοῦ. Ὅπως ξέρουν ἐ-πίσης καλὰ ὅτι τὸ πραγματικὰ ἀπαραδέκτα ὑψηλὸ κόστος παραγωγῆς ὀφείλεται κατὰ ἀπο-κλειστικὸ σχεδὸν λόγο στοὺς συντελεστῆς ποὺ σύντομα περιγράψαμε στὸ πρῶτο μας ἄρθρο καὶ ὅτι μόνο μὲ τὴν ἐξάλειψή τους εἶναι δυ-νατὸ νὰ συμπιεστεῖ. Ὁλος δὲ ὁ θόρυβος περὶ ἀναδασμοῦ ἀποσκοπεῖ:

α) Στὸ νὰ ἀποπροσανατολίσει τοὺς ἀγρό-τες μας ἀπὸ τὸν κύριο στόχο τους ποὺ εἶναι ἡ ἐξάλειψη τῶν συντελεστῶν ποὺ συγκροτοῦν τὸ ὑψηλὸ κόστος παραγωγῆς (ἀκριβὰ λιπά-σματα καὶ φυτοφάρμακα, ἐλλειπῆς δανειοδό-τηση κυρίως σὲ μακροχρόνια, ὑψηλὰ ἐπιτό-κια, ὑψηλοὶ δασμοὶ καὶ ποικίλες ἐπιβαρύν-

σεις στὰ εἰσαγόμενα μηχανήματα, ἀκριβὰ καύ-σιμα, διείσδυση τοῦ κεφαλαίου κυρίως στὴ διακίνηση καὶ βιομηχανικὴ ἐπεξεργασία, ἔλ-λειψη ὀργάνωσης καὶ τεχνικῆς - ἐπιστημονικῆς βοήθειας κλπ.) καὶ

β) Στὸ νὰ ἐνισχύσει τὰ μεγάλα νοικοκυριά, τὰ 3.3% τοῦ συνόλου. Ἄλλωστε καὶ ἡ ὅλη ἀγροτικὴ πολιτικὴ τῶν κυβερνήσεων ὅπως ἀ-ναπτύσσονταν καὶ ἐξακολουθεῖ δυστυχῶς καὶ σήμερα στὰ βασικὰ σημεῖα νὰ ἀναπτύσσεται, αὐτὸν τὸν σκοπὸ ἐξυπηρετεῖ.

Στὰ πλαίσια τῆς Κοινῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀ-γορᾶς οἱ νάνες καὶ μικρὲς ἰδιοκτησίες τῆς χώρας μας, τὰ 861.000 ἀγροτικὰ μας νοικο-κυριά εἶναι καταδικασμένα νὰ ἐξαφανιστοῦν. Ὁ ἀναδασμὸς ἐπισπεύδει τὴ χρεωκοπία τους καὶ ὑποβοηθεῖ τὰ μεγάλα νοικοκυριά, τὰ 3.3%, νὰ τὰ ἀπορροφήσουν. Στὴ χώρα μας ὁ ἀνα-δασμὸς — χωρὶς νὰ ἀρνούμαστε τὰ πλεονε-κτῆματά του γενικὰ καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐφαρ-μογῆς του καὶ σὲ μᾶς σὲ εἰδικὲς περιπτώ-σεις — ὑποστηρίζουμε ὅτι ὄχι μόνο δὲν ἀπο-τελεῖ λύση ἀλλὰ εἶναι ἀποφασιστικὸ μέσο στὰ χέρια τῶν μεγάλων νοικοκυριῶν γιὰ τὴ μετατροπὴ τους σὲ μεγάλες μονάδες καπιτα-λιστικῆς μορφῆς.

Ὅσοι καλοπροαίρετα ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ συγκέντρωση τῆς ἰδιοκτησίας καὶ στὴ χώρα μας μὲ τὶς συνθήκες γαιοκτησίας ποὺ ἐπικρα-τοῦν, σημαίνει ἐφαρμογὴ τῆς μηχανοκαλλιέρ-γειας κλπ., μείωση τοῦ κόστους παραγωγῆς, ἀνταγωνιστικὴ παραγωγή, βλέπουν τὸ ὅλο πρόβλημα ἐντελῶς σχηματικὰ καὶ κάνουν ἓνα βασικὸ λάθος. Καὶ τὸ λάθος τους εἶναι ὅτι ἡ συγκέντρωση αὕτη, μὲ τὸν τρόπο ποὺ πάει νὰ γίνῃ, ὀδηγεῖ στὴν ἐξαφάνιση ἑκατοντά-δων χιλιάδων ἀγροτικῶν νοικοκυριῶν μὲ νάνο καὶ μικρὴ ἐκμετάλλευση, στὴν προλεταριο-ποίηση ἑκατοντάδων χιλιάδων ἀγροτῶν μας καὶ στὴ φυγὴ τους ἀπὸ τὴν ὕπαιθρο. Καὶ καθὼς δὲν ὑπάρχει βιομηχανία στὴ χώρα μας ἰκανὴ νὰ τοὺς ἀπορροφήσῃ, ἡ μόνη λύση ποὺ τοὺς ἀπομένει εἶναι ἡ μετανάστευση.

Τὸ πρόβλημα κατὰ συνέπεια τοῦ ἀναδα-σμοῦ, ὁμολογουμένως λεπτὸ καὶ πολυσύνθετο, παίρνει τὴ μορφή προβλήματος ἐθνικοῦ καὶ σὰν τέτοιο πρέπει νὰ τὸ ἀντιμετωπίσουμε.

III. ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ ἀγροτικὴ μας οἰκονο-μία πέρασε ἀπότομα ἀπὸ τὴν κλειστὴ οἰκο-νομία καὶ τὴ μορφή τῆς μικρῆς καὶ προστα-τευόμενης ἐμπορευματικῆς παραγωγῆς ποὺ ἀ-πευθύνονταν στὴν ἐθνικὴ μας ἀγορὰ, στὴ μορ-φή τῆς ἀνταγωνιστικῆς, σὲ διεθνή βάση, πα-ραγωγῆς ὅπου κυριαρχεῖ βασικὰ ἡ ἀνάγκη τῆς συμπίεσης τοῦ κόστους παραγωγῆς. Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη μᾶς βρῆκε καὶ σὰν κράτος καὶ

σὰν ἀγρότες καὶ συνεταιρισμοὺς τελείως ἀνέ-τοιμους. Ἡ ἀγροτικὴ παραγωγή περνάει καὶ στὴ χώρα μας σιγὰ - σιγὰ στὸ στάδιο τῆς μαζικῆς καὶ ἐξειδικευμένης παραγωγῆς ποὺ ἀπαιτεῖ μηχανικὰ μέσα, βελτιωμένες μέθοδες καλλιέργειας κλπ. καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα κεφά-λαια, ποὺ τὸ φτωχὸ νάνο καὶ μικρομεσαῖο νοι-κοκυριό, εἶναι ἀδύνατο νὰ ἔχει στὴ διάθεσή του ἢ νὰ τὰ ἐξεύρει, γιατί οὐδέποτε τοῦ δό-θηκε ἡ δυνατότητα περισσευμάτων.

Τὸ γεγονός αὐτὸ εἶναι φυσικὸ νὰ δημιουρ-

6. Στοιχεῖα Ὑπουργείου Γεωργίας

γεί κάποια σύγχυση τόσο ανάμεσα στους αγρότες όσο και σε πολλούς από κείνους που ασχολούνται με τα προβλήματα της αγροτικής μας οικονομίας και τη σύγχυση αυτή πάει να εκμεταλλευτεί το κεφάλαιο, σήμερα στο στάδιο της διακίνησης και βιομηχανικής επεξεργασίας, αὔριο, ασφαλώς, και στην κατοχή της γῆς. Ἄς μὴ μᾶς διαφεύγει, ἄλλωστε, ὅτι ἔστω και δισταχτικά και χωρίς συνέχεια ριχτηκε, σὲ συνέδριο μάλιστα οικονομολόγων, ἐδῶ στην Ἀθήνα ἡ ἰδέα τῆς δημιουργίας ἀνωνύμων ἐταιριῶν μὲ συμμετοχὴ ἀγροτῶν (μὲ μετοχὲς γιὰ τὴ γῆ τους) και ἀστῶν κεφαλαιούχων ποὺ θὰ διαθέτουν τὰ ἀπαιτούμενα κεφάλαια γιὰ ἐντατικὴ και μὲ βελτιωμένες μέθοδες μηχανοκαλλιέργεια. Ἄν ὁμως φθάσουμε σ' ἓνα τέτοιο σχῆμα, πρέπει νὰ θεωρεῖται βέβαιη ἡ ἀπαλλοτρίωση τῆς γῆς ἀπ' τὸ κεφάλαιο.

Τὰ κύρια προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζει ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς αγροτικῆς μας οικονομίας — πέρα ἀπὸ τὴν ἐκτέλεση ἔργων ὑποδομῆς, ποὺ εἶναι ὑπόθεση τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ δημοσίου — δηλαδή:

α) Τῆς συγκέντρωσης τῆς γῆς σὲ ὅσο γίνεται μεγαλύτερες μονάδες, αὐτὸ ποὺ σὲ πολὺ μικρότερο βαθμὸ προσπαθοῦν νὰ πετύχουν μὲ τὸν ἀναδασμὸ μὲ τὰ τόσα μειονεκτήματα γιὰ τὴ χώρα μας και

β) Τῆς ἐξεύρεσης τῶν ἀπαραίτητων κεφαλαίων και μέσων ποὺ ἀπαιτοῦνται γιὰ ὅλα τὰ στάδια τῆς παραγωγικῆς διαδικασίας, εἶναι δυνατὸν νὰ βροῦν τὴ λύση τους μόνο μὲ τὴν κοινὴ - συνεταιριστικὴ καλλιέργεια τῆς γῆς ἀπὸ ὄλους τοὺς αγρότες αὐτοκαλλιεργητὲς ποὺ ἀνήκουν στὴν ἴδια κοινωνικοοικονομικὴ μονάδα.

Ἀναμφισβήτητα τὸ πρόβλημα εἶναι πολὺ λεπτὸ και χρειάζεται πάρα πολλὴ προσοχή και διερεύνηση. Ὑπείσερχεται και ἐδῶ σὲ μεγάλο βαθμὸ ὁ συναισθηματικὸς παράγοντας και παρουσιάζονται πάμπολλες ἄλλες ἀντικειμενικὲς δυσκολίες. Ὅμως ὅσοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ μέλλον τῆς αγροτικῆς μας και τοῦ λαοῦ μας ἔχουν ὑποχρέωση νὰ σκύψουν πάνω ἀπὸ τὸ πρόβλημα και νὰ τὸ μελετήσουν στὶς λεπτομέρειές του γιὰ ἓνα καλὸ και ἐλπιδοφόρο ξεκίνημα. Γιατὶ ἢ τὸ θέλουμε ἢ ὄχι, ἀργὰ ἢ γρήγορα ἀπ' αὐτὸν τὸν δρόμο — τὴν κοινὴ καλλιέργεια — θὰ περάσουν και θὰ βροῦν τὴ λύση τους ὄλα τὰ προβλήματα τῆς αγροτι-

κῆς μας οικονομίας, ἐκτὸς ἂν δεχτοῦμε ὅτι θὰ ἐπανέλθουμε και πάλι στὸ φεουδαρχικὸ καθεστῶς. Ὅμως ἡ ζωὴ μᾶς ὀδηγεῖ πρὸς τὰ μπρὸς και οἱ ἀγῶνες τῶν ἐργαζομένων ἀποκλείουν τὸ γύρισμα πρὸς τὰ πίσω, πρὸς τὴ φεουδαρχικὴ ἰδιοκτησία.

Στὴν κοινὴ καλλιέργεια τὸν κύριο, τὸν καθοριστικὸ ρόλο θὰ τὸν παίξουν οἱ συνεταιρισμοί. Ὁ συνεταιρισμὸς θὰ ὀργανώσει τὴν κοινὴ καλλιέργεια σ' ὅλη τὴν κτηματικὴ περιοχὴ τοῦ χωριοῦ ἢ και σὲ ἐπὶ μέρους τμήματα ποὺ παρουσιάζουν ἐνότητα, ὁμοιοκαλλιέργεια κλπ., και φυσικὰ γιὰ κείνα τὰ νοικοκυριὰ ποὺ διαθέτουν ἰδιοκτησία στὰ τμήματα αὐτά.

Στὴ θέση ἀναδασμὸς ἀντιπαραθέτουμε τὴ θέση κοινὴ καλλιέργεια γιατί εἴμαστε βέβαιοι ὅτι μὲ τὴν κοινὴ καλλιέργεια:

α) Ἐξασφαλίζεται ἡ συγκέντρωση τῆς γῆς σὲ ἐπίπεδο κοινότητας ἢ ἔστω σὲ τμήματα τῆς κτηματικῆς περιοχῆς τῆς κοινότητας (ἐκατοντάδες χιλιάδες στρέμματα) και ὄχι σὲ ἐπίπεδο νοικοκυριοῦ (36 στρέμματα) ποὺ ἐξασφαλίζει ὁ ἀναδασμὸς μὲ τὰ τόσα μειονεκτήματά του.

β) Δραστηριοποιεῖται τὸ σύνολο τοῦ πληθυσμοῦ τῶν χωριῶν μας, ἐξοικονομεῖται πολὺτιμος χρόνος και ἀξιοποιεῖται τὸ ἐργατικὸ δυναμικὸ τοῦ χωριοῦ.

γ) Ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀξιοποίηση τοῦ παραγωγικοῦ μας ἐδάφους στὸ μᾶξιμουμ.

δ) Διευκολύνεται ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος νὰ συμβάλει στὴ μεγιστοποίηση τοῦ ἀποτελέσματος και ἐξασφαλίζεται ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐξελίξεων τῆς τεχνικῆς και τῆς ἐπιστήμης.

ε) Ὑπάρχουν ὄλες οἱ ἐγγυήσεις γιὰ μιὰ γενναία πιστοδότηση και γενικότερη ἐνίσχυση ἀπὸ τὸ κράτος.

στ) Διασώζονται τὰ ἑκατοντάδες χιλιάδες αγροτικὰ νοικοκυριὰ μὲ τὴ μικρὴ και νάνο ἰδιοκτησία, δένεται ὁ ἀγρότης γερὰ μὲ τὴ γῆ τοῦ χωριοῦ του και ἀποφεύγεται ἡ ἐρήμωση τῆς ὑπαίθρου.

Ἀναγνωρίζουμε ὅτι ἡ κοινὴ καλλιέργεια εἶναι ἓνα λεπτότατο και πολυσύνθετο πρόβλημα. Ἐμεῖς μὲ τὸ ἄρθρο μας αὐτὸ ἀπλῶς τὸ θίξαμε μὲ μιὰ γενικὴ — πολὺ γενικὴ τοποθέτηση. Ἡ φιλοδοξία μας περιορίζεται στὸ νὰ ἀνοίξουμε τὸ θέμα πρὸς συζήτηση. Ἐλπίζουμε πῶς θὰ μᾶς δοθεῖ ἡ δυνατότητα νὰ ἐπανέλθουμε.